

KUNIGO DRAMA: TARP PAŠAUKIMO IR METAFIZINIO MAIŠTO (VINCO MYKOLAIČIO-PUTINO ALTORIŲ ŠEŠĖLY IR GEORGESO BERNANOSO PO ŠĖTONO SAULE)

Vytautas Bikulčius

Prancūzų filologijos katedra
Vilniaus universitetas

Anotacija. Straipsnyje analizuojama prancūzų katalikiškojo atgimimo (*le renouveau catholique*) įtaka Vinco Mykolaičio-Putino romanui *Altorių šešėly*. Šis romanas radosi kaip natūrali lietuvių literatūros tąsa. Neatsitiktinai jo autorius visų pirma akcentuoja psichologinę kūrinio protagonisto liniją, kuri sykiu liudija ir apie klasikinio (*stendališkojo ar balzakiškojo*) romano tradiciją. Liudas Vasaris, pradėjęs mokslus kunigų seminarijoje, pašaukimą išvelgia kaip pagrindinę savo gyvenimo problemą, nes kunigo kelias jam kertasi su jo kaip poeto siekiais. Vis dėlto jis nejaučia nė mažiausio noro maištauti prieš Dievą, nes nesuvokia kunigo kelio kaip savojo gyvenimo savasties. Kunigystė Vasariui netampa egzistencine patirtimi, todėl apsiribojama žemiškojo gyvenimo akiračiais. Tuo Liudas Vasaris skiriasi nuo Georgeso Bernanoso romano *Po Šėtono saule* protagonisto – kunigo Donisano, kuris sugeba pakilti virš žemiškojo gyvenimo ir stoti į akistatą su Dievu, savo poziciją suvokdamas kaip metafizinį maištą. Galima manyti, kad Mykolaitis-Putinas, kuriam galėjo būti žinomas minėtas Bernanoso romanas, greičiausiai šį kūrinių vertino kaip savojo *Altorių šešėly* priedą ar papildymą, liudijantį, koks gali būti kunigo kelias.

Reikšminiai žodžiai: katalikiškojo atgimimo literatūra, Vincas Mykolaitis-Putinas, Georgesas Bernanosas, psichologinis romanas, kunigystė, pašaukimo problema, metafizinis maištas.

Keywords: Catholic revival in literature, Vincas Mykolaitis-Putinas, Georges Bernanos, psychological novel, priesthood, problem of calling, metaphysical revolt.

XX a. pirmoje pusėje prancūzų literatūra ėmė plėtoti dar XIX a. antroje pusėje išryškėjusią tradiciją, šiandien įgavusią *katalikiškojo atgimimo (le renouveau catholique)* vardą. Šios literatūrinės pakraipos pradininkais laikomi rašytojai Jorisas-Karlas Huysmansas, Barbey d’Aureville, Léonas Bloy, vėliau ją atnaujino Charles’is Péguy, François Mauriacas, Georges’as Bernanosas, Paulis Claudelis, Julienas Greenas. Jiems rūpėjo, kad šiuolaikinėje visuomenėje sustiprėtų krikščioniškasis

pradas, todėl neatsitiktinai savo kūriniuose siekė grąžinti Dievui deramą vietą.

Kaip žinoma, nė vienas literatūros kūrinytis negimsta tuščioje vietoje. Jį su kitais kūrinių saisto epochos dvasia, literatūros srovės tėkmė ar žanro atmintis. Vienais atvejais tas ryšys akivaizdžiai pastebimas, kitais – jaučiamas it požeminė upė. Suprantama, minėto Prancūzijos literatūrinio judėjimo atgarsiai negalėjo nepasiekti Lietuvos. Dar tarpukariu čia išleisti Mauriaco, Paulio Bourget, Henry Bordeaux romanų vertimai.

Mūsų tyrimo *tikslas* – išsiaiškinti, ar *katalikiškojo atgimimo* tradicija (o konkrečiai – Bernanosas) turėjo įtakos Vincui Mykolaičiui-Putinui, kai jis rašė romaną *Altorių šešėly*. Iškėlus hipotezę, kad lietuvių rašytoją galėjo paveikti prancūzų katalikiškojo atgimimo dvasia, formuluojami tokie tyrimo *uždaviniai*: a) aptarti, kas lėmė Liudo Vasario kaip personažo genezę; b) atskleisti Putino ir Bernanoso romanų protagonistų esminius skirtumus.

Tyrimo *problema* – įžvelgti, kokios priežastys lėmė, kad Putino romano protagonistas būdamas kunigu apsiribojo tik pašaukimo klausimu.

Straipsnyje remiamasi literatūros komparatystikos metodologija, kuri leidžia gretinti įvairius rašytojų kūrinių lygmenis.

Pristatydamas savo dramą *Žiedas ir moteris*, Vincas Mykolaitis-Putinas pripažįsta, kad „ji yra meterlinkiškojo bei vaildiškojo simbolizmo atgarsis lietuvių literatūroje“ (Mykolaitis-Putinas 2007, 362), tačiau niekur nekalba apie romano *Altorių šešėly* šaltinius. Galima manyti, todėl, kad romane daug asmeninės patirties. Tai, beje, pripažįsta ir pats autorius: „Kadangi jo pagrindinės idėjos man labai artimos, iš dalies mano pačio išgyventos, tai dar kas vyriausį jo personažą laikys pačiu autoriu. Autobiografinių pradų nevengiau, nes norėjau būti kuo arčiausia tikrovės. Vis dėlto klaidinga būtų mano veikalą aiškinti siaurai autobiografiškai. Ir vyriausias jo veikėjas, nežiūrint keleriopų sutapimų, nėra autoriaus kopija“ (Keliuotis 1932, 124). Taip rašytojas nori pabrėžti jam brangius išgyvenimus, kurie šiuo atveju užgožia bet kokias įtakas ar pastarosios praranda esminę svarbą, nes nėra akcentuojamos.

Tuomet prasideda literatūros kritikų ir mokslininkų spėlionės. Bene pirmasis savo versiją išsakė Alfonsas Nyka-Niliūnas (1996, 52–53): „Putino romanas buvo pirmas didelės apimties kūrinyje lietuvių prozoje, parašytas nuogu Stendhalio tradicijos stilium, kuriame žodis tėra preciziškos išraiškos priemonė. [...] jį būtų galima palyginti su prancūzų XIX amžiaus pabaigos psichologinio romano atstovais (Paul Bourget etc.). Jo proza „žino“, kad buvo Turgenevas, Tolstojus, Prusas, Rodziewiczówna, gal dar Balzacas, Flaubert’as, bet Proustas, Kafka, Joyce’as jai tebėra *terra incognita*.“ Kitaip tariant, norima pasakyti, kad pirmiausia rašytojas yra klasikinio psichologinio romano atstovas.

Panašiai mąstė ir Janina Žėkaitė. Ji teigia (1970, 148), kad Putinas rėmėsi „visų pirma stendališku – skaidraus psichologiško, emocinės ir siužetinės įtampos, stilistinio paprastumo – romanu, realistiniu ir poetišku M. Lermontovo romano „Mūsų laikų didvyris“ audiniu, vėlesne, P. Burže pradėta, smulkmenišką, bet dar saikingą psichologinės analitikos romano mokykla, taip pat XX a. lenkų (ypač K. Tetmajerio) romanu su jo geriausiais publicistiniais ir poetiniais samprotavimais“.

Minėtas mintis pakartoja ir Kęstutis Nastopka (1979, 496): „Literatūros tyrinėtojai sieja romano „Altorių šešėly“ literatūrinę ištaką su objektyvizuotu Stendhalio romanų psichologišku, su M. Lermontovo „Mūsų laikų didvyrio“ refleksijomis...“ Naujausioje *Lietuvių literatūros istorijoje*, skirtoje XX amžiaus pirmai pusei, Vanda Zaborskaitė (2010, 271) teigia: „Altorių šešėly“ yra Stendhalio tradicijos romanas... Romanas sieja-

mas su Thomo Manno, Hermanno Hesse's tradicija.“

Ši ilga įžanga buvo reikalinga tam, kad įsitikintume, jog visi romano *Altorių šešėly* tyrinėtojai pripažįsta, kad analizuojamo kūrinio psichologinis brėžinys yra stendališkos prigimties, kitaip tariant, išsiskiriantis nepaprastai tikslia, netgi skrupulinga žmogaus poelgių analize.

Vis dėlto Nyka-Niliūnas vien minėto fakto konstatavimu neapsiriboja – einama prie kūrinio teminio lygmens ir ieškoma, kas galėtų sieti Žiuljeną Sorelį ir Liudą Vasari. Palyginęs šiuos du protagonistus, Nyka-Niliūnas (1996, 51) daro išvadą, kad jie greičiau yra skirtingi: „Liudas Vasaris yra ne tiek išorinių aplinkybių, kiek savęs paties auka. Visų bėdų pagrindinė priežastis yra jis pats. Jis nuolat maištauja, bet niekad iki galo. Iš kunigystės jis negali išsivaduoti dėl to, kad nelaisvė ir maištas yra tapę jo būties forma, jo buvimo būdu. Pasąmonėje jis bijo, kad laisvėje ir be jokių varžtų negalės egzistuoti. Jis yra atvirksčias Julien Sorel: jis svyruoja, abejoja, bet daro savo. Ką Julien Sorel pasiekia beatodairišku oportunizmu, Liudas Vasaris neryžtingumu, svyravimais etc.“ Nykai-Niliūnui iš dalies pritaria ir Donatas Sauka. Jis teigia (1998, 216–217), jog Putino romanas turi Stendhalio „stilistinės tonacijos bruožų. Palyginimas įmanomas, jeigu užmerksime akis į esminį skirtumą. Žiuljenas Sorelis yra veiksmo genijus. Jo užsimojimai – garbėtroškos su nuolat didėjančiomis ambicijomis, šioms ambicijoms patenkinti nesibaiminant jokios rizikos, staigiai, beveik šuoliais kylant socialinės hierarchijos laiptais aukštyn. Liudas Vasaris neturi galimybių veikti.“

Reikėtų patikslinti, kad psichologinės analizės panašumas, siejantis Stendhalio

Raudona ir juoda ir Mykolaičio-Putino *Altorių šešėly*, Žiuljeno Sorelio ir Liudo Vasario vis dėlto neleidžia statyti į vieną gretą, jeigu kalbama apie šių protagonistų išeities pozicijas, kurios yra gana skirtingos. Suprantama, protagonistus galima lyginti, suvokiant jų gyvenimą kaip asmenybės tapsmo istoriją, išvelgiant už jos auklėjimo romanui būdingus bruožus ar egzistencinės erdvės požiūriu, kai ši skykla į kelias savarankiškas sferas: kiemas – bažnytkaimis – miestas (žr. plačiau: Lazdynas 1994, 294).

Romano *Raudona ir juoda* išeities taškas yra tai, kad Žiuljenas Sorelis – garbėtroška. Jį vilioja generolo antpečiai, tačiau Napoleono epochos laikai, kai net prastuolis, parodęs drąsą mūšio lauke, galėjo trokštamus antpečius pelnyti, jau praėjo. Dabar, Restauracijos laikotarpiu, nekilmingas jaunuolis apie karinę karjerą gali tik svajoti. Žiuljenas pasirenka kitą kelią. Jis nusprendžia tapti kunigu, tikėdamasis, kad po kurio laiko bus paskirtas vyskupu. Eilinio dvasininko karjera jo nevilioja. Šitaip apsisprendęs Žiuljenas išduoda pats save. Napoleono laikais karinė karjera buvo neįmanoma be drąsos, o Restauracijos metais tik veidmainystė gali pelnyti Žiuljenui vyskupo vietą. Ir nors gyvenimas kunigų seminarijoje nemielas, Žiuljenas kenčia sukandęs dantis, nes tikslą galima pasiekti tik veidmainiaujant.

Liudas Vasaris į kunigų seminariją stoja veikiamas tėvų auklėjimo, išgyvendamas dėl savo susvyravusio tikėjimo, žavėdamasis kunigų rašytojų, visų pirma – Maironio, pavyzdžiu. Nenuostabu, kad po tam tikro laiko iškykla pašaukimo problema.

Būtent gyvenimo kelio pasirinkimo plotmėje Žiuljenas Sorelis ir Liudas Vasa-

ris nesutampa ir negali sutapti, nes jiedu sau kelia skirtingus tikslus. Žiuljenas Sorelis visais įmanomais būdais stengiasi prasiimušti į aukštuomenę, o Liudas Vasaris siekia suvokti savo poetinį talentą. Skirtingi tikslai reikalauja ir skirtingų įgyvendinimo priemonių. Minėtu atveju Liudą Vasarį galima pateisinti, nes jis yra išvirškščias Žiuljenas Sorelis: talentas atpažįstamas visai kitoje terpėje negu ryžtingas karjeros siekis. Beje, šį skirtumą ir bando įžiūrėti Donatas Sauka.

Pratęsdamas savo mintį apie Liudo Vasario pasyvumą, Nyka-Niliūnas (1996, 52) teigė, kad „visi jo konfliktai sprendžiasi etinėje, t. y. grynai praktinėje erdvėje, niekad neapeliuodami į metafizinę. <...> Jo atsakomybė visuomet prieš kokią nors *ordre établi*, bet niekad prieš Dievą. Jis niekad neklausia kas esąs, iš kur atėjęs, kur einąs, bet kaip pasiekti tam tikrą tikslą, neįsivieliant į per didelį konfliktą su nustatyta tvarka. Kitaip sakant, nors kunigas ir poetas, jis niekad neatsistoja prieš Dievą akis į akį“. Galime drąsiai teigti, kad Liudas Vasaris, kuriam visų pirma rūpėjo poezija ir poetai, kuriais jis galėtų sekti, galvojo apie savo kaip poeto likimą, bet užsimoti maištauti prieš Dievą jis neturėjo jėgų, to ir nesiekė.

Panašiai kaip Nyka-Niliūnas samprotavo ir Bronys Raila (1991, 96–97) savo esė „Putino žiedai“ (1964): „Būdinga, kad Putino romane apie nukunigėjimą nėra ryškesnių pėdsakų kokios tikrai stambios, aštresnės metafizinės problemos, galėjusios daugiau sudramatinti veikalo fabulą ir bendrosios žmogiškosios tragikos plotmėje padaryti jį įdomesnį, gilesnį, konfliktiškesnį. Pavyzdžiui, jeigu romano herojui kunigui būtų tekę išgyventi ne vien tajį ne ka-

žin kiek rūstų dvasininko (nepašaukimo) ir poeto pašaukimo konfliktą, bet daug tragiškesnį paties tikėjimo ir netikėjimo susikirtimą, „dievo ir šėtono“ slaptųjų galių akistatą žmogaus dvasioje – altorių šešėlyje būtų sužibusios žymiai galingesnės ir meniškai amžinesnės šviesos.“ Žinoma, lengviausia būtų atsakyti, kad negalima kaltinti rašytojo už tai, ko nėra jo kūrinyje. Tačiau Vanda Zaborskaitė šį akibrokštą aiškina šitaip: „...romano problematika paremta tuo, kad centrinė figūra – žmogus, kurio religinis jausmas nėra dominuojantis, netgi nėra ryškus bendroje asmenybės struktūroje. Autorius nekuria personažo, kuris savo problemas spręstų atsistojęs „prieš Dievą akis į akį“ (Zaborskaitė 2010, 275).

Dar viena priežastis, kodėl Liudas Vasaris nesiryžo metafizinei akistatai su Dievu, gali būti jo paties prisipažinimas: „Tik po daugelio metų, kai jisai atsistojo savo gyvenimo pusiaukelėj ir kryžkelėj, kur pašaukimo klausimas buvo jau nebe teoretiško svarstymo objektas, bet širdies krauju aplieta gyvenimo žaizda, tik tada jam galutinai paaiškėjo į seminariją stojimo motyvų vertė. Jie nebuvo žemi nei karjeristiški, bet jie taip pat nedaug ką bendra turėjo ir su tikraisiais tiesioginiais kunigavimo uždaviniais: pastoracija, apaštalavimu, Kristaus mokslo skleidimu, dvasiniu tobulėjimu...“ (Mykolaitis-Putinas 1992, 14–15). Suprantama, kad žmogus, kuris išsyk suvokia, kad jis nesieks pasirinktos veiklos (šiuo atveju, kunigystės) idealo, visais atvejais apeis, o greičiausiai ir nesusidurs su metafiziniais klausimais, nes pasirinkta veikla niekada netaps jo savastimi. Dar daugiau – galima teigti, kad Liudas Vasaris buvo tam tikra prasme susitaikęs su esama padėtimi („jis nieko čia nepadarys

ir nieko kitaip nepakreips“ (ibidem, 31) ir jam, tikėtina, būtų pritrūkę ryžto atsistoti Dievo akivaizdoje – jau buvo matyti poeto prigimties daigai: „Tuščios jam buvo ir kitos tų rekolekcijų meditacijos apie atgailą, apie Dievo malonę, apie pragarą, skaistyklą ir dangų. Tai buvo sausos doktrinos, neįstengę jų uždegti, pakelti nei paguosti kuo nors jiems tikrai prieinamu ir atitinkančiu jų sąžinę ir dvasią“ (ibidem, 31). Tai rodo Liudo Vasario prigimtį: jam svarbu ne sausų taisyklių rinkinys, bet poetinis žvilgsnis, kuris gali nuspalvinti gyvenimą.

Dirbdamas kunigu Liudas Vasaris įsitikina, kad abejonės, kurių kilo įstojus į seminariją, pasitvirtina: „Pirmiausia, aš pamačiau, kad neturiu pašaukimo. Aš nesu pamaldus, mano palinkimai nesiderina su kunigo būdu. Literatūrinė kūryba, kaip aš ją suprantu ir į kokią aš esu linkęs, taip pat stumia mane nuo kunigavimo“ (ibidem, 508). Žinoma, patekęs į tokią situaciją, romano protagonistas nė nesivelia į ginčą su Dievu.

Taigi, kad galėtų pereiti prie universallesnių klausimų, Liudas Vasaris turėtų pirmiausia išspręsti poeto ir kunigo konfliktą. Šis konfliktas užpildo visą Vasario gyvenimo esmę ir jis negali žengti lemiamo žingsnio, nes, jo nuomone, tai prilygtų didvyriškumui: „Tu ir daugelis kitų, pažinę mano vidaus konfliktus ir kovas, norėtųmėt padaryti iš manęs literatūros herojų – ir tai dar klasiško stiliaus. Pamanykit tik: pašventimas, priesaikos – ir prigimties aistros; pareiga – ir asmens laimė; dorovinis žygis – ir motinos ašaros. Tad būk kietas kaip plienas – žūk arba žudyk, bet atlik savo pareigą. Klasiškas herojus, žinoma, taip ir pasielgtų. Bet aš, matai, esu ne herojus, tik paprasto kasdieninio gyvenimo žmogus...“ (ibidem, 509–510).

Antra vertus, negalima pamiršti fakto, kad Mykolaitis-Putinas, rašydamas romaną, yra prisipažinęs, jog jį labiau domina psichologinė, o ne metafizinė konflikto plotmė: „Poeto ir kunigo santykiavimą aš statau ne į metafizinę, bet į psichologinę plotmę ir tai ne teorijoje, bet konkretinėse gyvenimo aplinkybėse“ (Keliuotis 1932, 123). Vadinasi, metafiziniai klausimai šiame romane buvo eliminuojami iš autoriaus akiračio. Visa tai liudija tik rašytojo pasirinkimą, bet nemažina ar nedidina kūrinio vertės.

Vis dėlto greta visų aptartų aplinkybių galima minėti ir netiesioginę priežastį, lėmusią tai, kad rašytojas nesigilino į metafizinę kunigystės plotmę.

1926 m. prancūzų rašytojas Georges'as Bernanosas išleido savo pirmąjį romaną *Po Šėtono saule (Sous le soleil de Satan)*. Tais pačiais metais išėjo ir šie šiandien gerai žinomi kūriniai: André Gide'o *Pinigų padirbinėtojai*, André Malraux *Vakarų išbandymas*, Henri de Montherlant'o *Bestiarijai*, Paulio Eluard'o *Skausmo sostinė*. Įdomiausia, kad iš visų šių kūrinių didžiausio populiarumo tuomet sulaukė būtent romanas *Po Šėtono saule*, pasiekęs anais laikais negirdėtą šimtatūkstantinį tiražą (žr. plačiau: Michel Estève 2009, 1773–1774).

Kuo šis romanas patraukė skaitytojų dėmesį? Bernanosas buvo įsitikinęs, kad protas negali padėti žmogui surasti kelio į išganymą, priešingai, tam net kliudo. Bernanoso katalikybė remiasi Jėzumi Kristumi, kuris tampa tiek Dievu, tiek žmogaus pažinimo šaltiniu. Neatsitiktinai romane dvasininko gyvenimas pakartoja Kristaus tragediją.

Oksimoronu pagrįstas romano pavadinimas liudija Gėrio ir Blogio ambivalen-

tiškumą. Romano pradžioje protagonistas kunigas Donisanas iškyla kaip patvirkusios šešiolikmetės Mušetės oponentas ir antrininkas. Nesuprasta tėvų, Mušetė bando įtvirtinti savo laisvę seksualumu. Pastojusi nuo vieno iš savo meilužių – markizo Kadinjano, jį nužudo ir šantažuoja antrąjį savo meilužį – deputatą gydytoją Galė. Nesulaukusi iš šio pagalbos (Galė atsisako daryti abortą), Mušetė patenka į psichiatrijos ligoninę, kur pagimdo negyvą kūdikį. Pasimetusi savyje, jauna moteris nesugeba pasirinkti tarp Gėrio ir Blogio ir nusižudo. Kitaip tariant, bandydama išreikšti savo maištą, paklūsta Šėtonui.

Mušetės istoriją papildoma kunigo Donisano susitikimas su Šėtonu, kuris kaip vynu pirklys pasirodo jam naktį keliaujant į Etaplį. Šėtono bučinyš Donisanui primena Mušetės jausmų sumaištį, kuri išreiškia jos savotišką maištą prieš Dievą. Maištauja ir Donisanas, suvokdamas savo vienatvę, savo bejėgiškumą išgelbėti žmogaus sielą. Susitikimas su Šėtonu nėra fantastinis – taip iš esmės atskleidžiama vidinė kunigo dviškova. Donisanas suvokia, kad Šėtonas ne tik gali slypėti mūsų sąmonėje, bet ir būti mūsų sąmonė. Neatsitiktinai priduriama, kad Šėtonas gali įveikti Dievą, padedamas mūsų. Taigi Šėtonas įkūnija žmogaus polinkį į Blogį, pagundą maištauti prieš Dievą.

Savo romanu Bernanosas tarsis norėjo įrodyti, kad kiekvienas gyvenimo principas, kiekvienas žmogaus siekis yra ambivalentiškas (rašytojo kūrybos tyrinėtojas Gaėtanas Piconas klausia: „Noras paaugoti savo paties išganymą vardan kito yra dvasinio didvyriškumo viršūnė ar šėtono pagunda?“ (Picon, 2009, XXV)), o Donisano kelias šventumo link tiesiamas tik per Golgotą (žr. plačiau: Bikulčius 2016, 143).

Ar galėjo šis romanas, keliantis aštrius metafizinius klausimus ir tuo pelnęs skaitytojų palankumą, būti žinomas Putinui?

Manytina, kad Putinas, kuris mokėjo prancūzų kalbą, šį romaną galėjo būti skaitęs. Dar 1914 m. laiškuose savo bičiuliui Ignui Česaičiui Putinas prabyla apie pašaukimo problemą, 1921 m. iš Fribūro prisipažįsta Juozui Tumui-Vaižgantui: „Poetą ir kunigą gal kas ir gali savy sutalpinti, – aš negaliu“ (Mykolaitis-Putinas 1969, 657). *Altorių šešėly* Mykolaitis-Putinas pradeda rašyti 1931 m., taigi romanas *Po Šėtono saule* galėjo būti dar vienas postūmis savam kūriniui rasti.

Su Bernanoso romanu Mykolaitis-Putinas galėjo būti susipažinęs, sekdamas prancūzų literatūrą. Irena Kostkevičiūtė mini, kad Putinui buvo žinomas prancūzų rašytojas François Mauriacas, išgarsėjęs savo posakiu, jog jis norįs būti „ne katalikiškas rašytojas, bet katalikas, rašantis romanas“ (Kostkevičiūtė 1983, 139). Bernanosas pradėjo rašyti vėliau negu Mauriacas (šis išgarsėjo 1922 m., kai pasirodė jo romanas *Bučinyš raupsuotajam*), tačiau visuomet buvo priešliejamas prie vadinamosios Mauriaco planetos, kurios orbitoje sukosi ir Maurice’as Barrėsas, Paulis Claudelis, Julienas Greenas. Vadinasi, Mykolaitis-Putinas galėjo susipažinti su Bernanoso kūriniu per Mauriacą.

Dar viena galimybė Putinui atrasti Bernanosą galėjo būti 1924–1932 m. dirbant „Židinio“ redaktoriumi. Žurnalo puslapiuose, kaip teigia Rimantas Glinskis, „nuolatos randamos pavardės, jaudinančios to meto intelektualų protus: A. Gide’as, L. Tolstojus, F. Dostojevskis, N. Berdiajevas, J. Maritainas, O. Spengleris ir daugybė kitų“ (Glinskis, 1996, 231).

Kaip žinoma, Bernanoso romaną *Po Šėtono saule* savo serijoje *Aukso nendrė* išleido Jacques'as Maritainas. Filosofo racionalistinė tikėjimo koncepcija mažai derėjo su mistiniu Bernanoso tikėjimu, todėl jis priverstė rašytoją perrašyti ištisu epizodus ir pertvarkyti romano kompoziciją. Šios aplinkybės irgi galėjo paskatinti Putiną pasidomėti Bernanoso romanu. Juolab kad *Altorių šešėly*, kaip aiškina Kostkevičiūtė (1983, 138), „yra atvira polemika su neotomistine žmogaus ir jo moralinio apriorizmo koncepcija“. Vadinasi, atsispirdamas nuo Bernanoso romano, Putinas galėjo jam priešinti savo lietuviškąjį variantą, kur į pirmą planą iškyla pašaukimo problema, o ne metafizinis maištas prieš Dievą.

Taigi romanas *Po Šėtono saule* Putinui buvo pakankama prielaida nebesivelti į metafizinį ginčą. Bet, antra vertus, ar Liudas Vasaris, būdamas kaimo vaikas, galėjo grūmoti Dievui?

LITERATŪRA

Bikulčius, Vytautas. 2016. Nelabojo pavidalai Georges'o Bernanoso romane *Po Šėtono saule*. *Acta humanitarica Universitatis Saulensis* 22. Šiauliai: Šiaulių universiteto bibliotekos Leidybos skyrius, 140–147.

Estève, Michel. 2009. Notes et variantes. *Bernanos, Georges. Oeuvres romanesques (Bibliothèque de la Pléiade)*. Paris: Gallimard, 1772–1791.

Glinskis, Rimantas. 1996. V. Mykolaitis-Putinas – „Židinio“ redaktorius“. *Putinas. Gyvenimo ir kūrybos akiračiai*. Vilnius, Vaga, 229–235.

Keliuotis, Juozas. 1932. Pasikalbėjimas su prof. V. Mykolaičiu-Putinu. *Naujoji Romuva* 6, 121–124.

Kostkevičiūtė, Irena. 1983. „Altorių šešėly“ ir jo vertimų kontekstas. *Pergalė* 1, 139.

Lazdynas, Gintaras. 1999. *Romano struktūrų formavimasis Lietuvoje. Nuo „Algimanto“ iki „Altorių šešėly“*. Kaunas: Leidykla „Naujasis LANKAS“.

Apibendrinant galima daryti tokias išvadas:

1. Mykolaitis-Putinas imdamasis rašyti romaną jau buvo apsisprendęs, kad jame aptars poeto ir kunigo santykio psichologinę, o ne metafizinę plotmę.
2. Literatūros kritikai Liudą Vasarį dažnai gretina su Žiuljenu Soreliu, tačiau iš tikrųjų Liudas Vasaris yra išvirkščias Žiuljenas Sorelis.
3. Bernanoso herojus – kunigas Donisanas – įžengia į metafizinę erdvę, suvokdamas Gėrio ir Blogio kovos galimybę kaip žmogaus polinkį į Blogį, už kurio dažniausiai slypi Šėtonas, tikėdamasis įveikti Dievą, padedamas žmogaus. Poeto ir kunigo santykis, pateikiamas romane *Altorių šešėly*, nėra esminis protagonisto akistatoje su Dievu.
4. Jei Mykolaitis-Putinas buvo susipažinęs su Bernanoso romanu *Po Šėtono saule*, jis turėjo pagrindą savajame romane ne-sivelti į metafizinį ginčą su Dievu.

Mykolaitis-Putinas, Vincas. 1969. *Raštai* 10. Vilnius: Vaga.

Mykolaitis-Putinas, Vincas. 1992. *Raštai* 4. Vilnius: Vaga.

Mykolaitis-Putinas, Vincas. 2007. Pratarinė antrajam Raštų tomui, 1960 m. *Raštai* 10. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 362–363.

Nastopka, Kęstutis. 1979. Vincas Mykolaitis-Putinas. *Lietuvių literatūros istorija* 1. Vilnius: Vaga, 475–500.

Nyka-Niliūnas, Alfonsas. 1996. Putinas gyvenimo ir kūrybos prieštarose. *Temos ir variacijos*. Vilnius: Baltos lankos, 43–56.

Picon, Gaëtan. 2009. „Préface“. *Bernanos, Georges. Oeuvres romanesques (Bibliothèque de la Pléiade)*. Paris: Gallimard, IX–XXXIV.

Raila, Bronys. 1991. *Kodėl antraip?* Vilnius: Vaga.

Sauka, Donatas. 1998. *Fausto amžiaus epilogas*. Vilnius: Tyto alba.

Zaborskaitė, Vanda. 2010. Vincas Mykolaitis-Putinas (1893–1967). *Lietuvių literatūros istorija*.

XX amžiaus antroji pusė 2. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 261–278.

Žėkaitė, Janina. 1970. *Lietuvių romanas*. Vilnius: Vaga.

A PRIEST'S DRAMA: BETWEEN A CALLING AND A METAPHYSICAL REVOLT (VINCAS MYKOLAITIS-PUTINAS' *IN THE SHADOWS OF ALTARS* AND GEORGES BERNANOS' *UNDER SATAN'S SUN*)

Vytautas Bikulčius

S u m m a r y

The paper deals with the influence of the Catholic revival (*le renouveau catholique*) in France on Vincas Mykolaitis-Putinas' novel *In the Shadows of Altars*. The novel is a natural continuation of Lithuanian literature. It is no coincidence that the author, while primarily focusing on the psychological side of the novel's protagonist, at the same time demonstrates the tradition of the classic (the Balzacian or the Stendhalian) novel. When Liudas Vasaris begins his studies at the Theological Seminary he realizes that a calling to serve God is his life problem – there is a clash between the priesthood and his ambition to be

a poet. But he is not likely to rebel against God as he does not perceive the priesthood to be his own life's path. Thus, the priesthood does not become Liudas Vasaris' existential experience, he confines himself to the earthly milieu. In this way Liudas Vasaris differs from the protagonist of George Bernanos' novel *Under Satan's Sun*, Father Donissan, who dares to rise above earthly life and stand up to God and perceive it as a metaphysical revolt. Mykolaitis-Putinas, who probably knew Bernanos' novel, most likely saw it as an additional material that demonstrates a priest's path.

Gauta 2018-11-13

Priimta publikuoti 2018-12-05

Autoriaus adresas:

Prancūzų filologijos katedra

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 5, LT-05513 Vilnius, Lituania

El. paštas vytautasbikulcius@yahoo.fr